

Arama
Motorları
ve
Hukuki
Durumları

İÇİNDEKİLER

1- Arama Motoru nedir?	3
a. Arama Motorunun Tanımı	
b. Arama Motorlarının Gelişimi	
c. Kullanım Alanı	
2- Teknik Altyapı	5
a. Yazılım Süreci	
b. Yayınlama Süreci	
3- Hukuki Sorunlar	5
a. Yanlış Bilgilendirme	
b. Reklâm Prensipleri	
c. Kişilik Haklarına Müdahale	
d. Haksız Rekabet	
e. Kötü Niyetli Kullanım	
4- Saldırının Önlenmesi ve Alınması Gereken Tedbirler	7
a. Saldırının ortadan kaldırılması için başvurulması gereken yerler	
i. Saldırının yapıldığı arama motorunun bulunduğu siteye	
ii. Sitenin bilgilerini barındıran sağlayıcıya (host)	
iii. Cumhuriyet Başsavcılığı'na	
b. Saldırının Önlenmesi ve Tedbirler	
i. Haksız kullanımın ve ibarelerin silinmesini, ayrıca bunun duyurulmasını talep etme	
ii. Sitenin belli bölgesine erişimin engellenmesini talep etme	
iii. Sitenin kapatılmasını talep etme	
5- Sonuç	9

1- Arama Motoru Nedir?

A) Arama Motorunun Tanımı

İnternet kullanımının yaygınlaşması ve herkesin para dahi ödemedi site sahibi olabilmesi, internetin bir bilgi çöplüğüne dönmesine ve aynı bilgilerin binlerce farklı sitede yayınlanmasına yol açmıştır.

Birkaç site bu işin başından beri bir numara olma unvanını ellerinde bulunduruyorlar. Ama ayrıntılı konuları işleyip, mesela akademik ve teknik bilgiler, genel olarak kabul görebilmiş bir site mevcut değil. İhtiyacı olanlar onlara ulaşıyor ve devamlı olarak bu bilgilere gereksinim duymayanlar bu sitelerin var olduklarından bile haberdar değiller.

Bu nedenle internette yayınlanan sitelerin içerikleri ne kadar geniş ve farklı olsa da, o dokümanları arayan kişilerin onları bulması ancak arama motorları sayesinde gerçekleştirilir.

Arama motorları bir ya da birkaç kelime veya sözcük tümcesinin, site sahibinin sitesini motora kaydederken girdiği anahtar kelimelere veya sayfalarda bulunan veriler içinden bulunarak arayan kişiye gösterilmesi prensibine sahiptir.

Arama motorları internet kullanıcılarının istedikleri bilgiye saatler harcayarak ulaşabilmelerinin yanında, onlara birkaç saniye içinde aradıkları her bilgiyi ve diğer verileri bulma lüksü sunuyor.

Sizce de çok yararlı değil mi?

B) Arama Motorlarının Gelişimi

1993 yılında, henüz herkes kulaktan dolma birkaç siteyi kaynak edinirken ve yeni açılan siteler ziyaretçi edinemezken, bazı yazılımcılar çözüm olan bir sistem arayışını noktalamışlardı: arama motorları.

“Belki var ama nerede?” ve benzeri soruların internet için geçerli olmayacağı bir dönem açıldı. Bunun ilk örneklerini incelersek:

google.com

Özgür kayıt ve ön bilgi stratejisiyle bugün için dünyanın en çok kullanılan sitesi.

altavista.com

İlk arama motorlarından biri. Bütün dünya ülkelerine hizmet vermekten çekinmiş olması ve google.com'un uygulamalarına yetişememesi nedeniyle bugün kullanıcılarının büyük bir bölümünü google'a kaptırmış olan motor.

aliweb.com

Arama motoru furçasının başlamasına öncü olan sitelerden biri. Şimdi çalışmıyor ve tescil yazısı bile 2002'ye ait. Ama motorların ortaya çıkmasında düşünce babalığı yapmış olan bu sitenin yazılımcıları, bu ileri görüşlülükle, geçmişte, reklam ücretleri olarak çok para kazandılar.

C) Kullanım Alanı

İnternet ne için kullanılıyor? Bunun cevabını sadece düşünerek tam olarak veremeyiz.

Bunu kanıtlamam gerekirse, bir kelime düşünün; mesela koltuk kelimesi...

koltuk için yaklaşık 1.440.000 sonuçtan

google.com'da bu kelime arandığında ne kadar sonuç çıktığını görüyorsunuz. Burada bulunan sitelerin pek çoğu aslında bizim aradığımız koltukla alakalı değil, ama küçük bir kısmı, mesela 100.000 kadarı gerçekten aradığımız kelimeyle alakalı...

Bugün internet aklımıza gelebilecek her konuda bilgi içeriyor. Bizi aydınlatıyor, yanlış bilgilendiriyor, doğruları söylüyor, zamanımızı çalıyor; ama bugün internet dünyadaki her şeyi içeriyor.

Arama motorları bunların bir bütün olarak tutulması görevini üstleniyor. Peki bu bilgilerin saklanması ve ziyaretçilere sunulması nasıl sağlanıyor?

2 – Teknik Altyapı

A) Yazılım Süreci

Arama motorlarının yazılım aşaması, örneklerinin az olması dolayısıyla, önceleri biraz üzerinde durulması gereken bir konu olarak görülüyordu. Bir arama motoru kurmak belki de tanıtım ve içerikten önce yazılım demektir.

Ama bugün yazılım uzmanlarının çoğalması ve internette ücretsiz yazılım destekçileri sayesinde bir arama motoru kurmak çok kolay ama onu yaşatmak ve duyurmak gerçekten zor. Kavramlar birkaç sene içinde rol değiştirmiş gibi görünüyor.

B) Yayınlama Süreci

Arama motoru kurmak bir izne ya da herhangi bir izlek içermeye zorunlu değil. Ne zaman ki birimizin bu amaçla kurduğu arama motoru tavsiye edilen ve sık ziyaret edilen bir hale geliyor, kısıtlamalar ve zorunlu uygulamalar o zaman diretiliyor.

Bunun yanında bir arama motoru uzun ve yorucu bir reklâm süreci gerektiriyor. Bunun için büyük sitelerin tekeline kırmak oldukça güç.

3 – Hukuki Sorunlar

Arama motorlarının yaygın kullanımı ve denetim zorluğu, buna kaynaklık eden sitelerce bilinerek ya da bilinmeyerek pek çok hukuki ihlalin yapılmasına neden olmuştur.

Bu saldırıların ne şekillerde gerçekleşebileceğini listeledim:

A) Yanlış Bilgilendirme: Arama motorları siteler hakkında ve ürünler hakkında bilgi içerir. Yanlış bilgilendirme yapılması pek çok soruna yol açar. Bu nedenle arama motorlarına bilgi girişlerinin denetlenmesi ve yöneticiler tarafından hazırlanmasının, site sahiplerince yapılan kayıtlardan çok daha mantıklı olduğunu düşünüyorum. Zaten birçok sitenin arama motorlarında görünen içeriği de olduğundan fazladır ya da gerçek içerik dışında reklâm yapmaya yöneliktir. (güncel hadiseler ve ünlü simalarının isimlerini içerir.)

Buraya kadar, yani site sahiplerinin kendi sitelerinde olmayan özelliklerini motorlar için aranan anahtar kelime yerine yazmasında bir sakınca yok. Çünkü arama motorları sitenin neyi içerdiğine değil yapılan kayıt sayısının çokluğuna bakar.

Peki eğer bu arama motorlarına sizin sitenizle ya da şahsınızla ilgili yanlış ve ahlak dışı bilgiler konursa ne olacak?

- B) Reklâm Prensipleri: Arama motorları oluşum amaçlarının çok dışına taşı son dönemde. Çünkü en çok ziyaret edilen siteler popüler arama motorları. Herhangi bir sitenin tam adresi aklımızda değilse, bu sitenin aklımızda olan kısmını arama motoruna yazıyoruz, aklımıza gelmeyen diğer tarafını bize sunuyor.

Herhangi diğer sitelerden çok daha fazla ziyaretçiye sahip olan bu sistemler, farklı reklâm stratejileri geliştirerek kazançlarını artırmayı deniyorlar.

google.com'un başlattığı ve ardından pek çok arama motorunun da uygulamaya koyduğu referans bağlantı projesi kısa zamanda büyük paraların döndüğü kendine has bir piyasa oldu.

Peki, pek çok farklı ülkede hizmet veren bu siteler, acaba yapılan reklâmın içerdiği ifadelerin doğruluğunu ve diğer kişilerin menfaatleriyle çatışabilme ihtimalleri görebiliyorlar mı?

- C) Kişilik Haklarına Müdahale: Arama motorlarına yazılan kelimeler arama çokluğuna göre, site sahiplerine ziyaretçi sağlıyor. En çok aranacak kelimeleri önceden tahmin edebilen site sahipleri, sitelerini bu kelimelerle kaydederek bütün sonuçlarda kendilerini göstermek istiyorlar.

Genelde bu kelimeler içinde ise, konusuna göre, ünlü olan kişilerin isimleri yazılıyor. Bazen bu ibareler, gerçek dışı ve soyut kurmacalar üstüne olsa bile kişilik haklarını zedeleyecek boyutta olabiliyor.

Peki, anahtar kelime olarak yazılan bu kelime ve cümlelerden kişilik haklarımızın zarara uğradığını düşünüyorsak?

- D) Haksız Rekabet: Kar oranlarını artırmak isteyen site sahipleri, kayıtlar bir süre sonra milyonlara ulaşmaya başlayınca iyi bir formül tutturdular; “para öde-ön sıralara ilerle.”

Ama herkes ön sıralara ilerlemeyi sitenin ziyaretçi çokluğuna bağlıyordu. Burada bir kargaşa doğmaya başladı; kalitesi olamayan bir site nasıl en ön sırada oluyordu?

Daha sonra kısa bir dönem için bile olsa, gerçekten iyi hizmet veren sitelerin ziyaretçi sayılarında azalmalar meydana geliyordu. Çünkü iyi hizmet veren siteler arama motorlarında hizmetleri dolayısıyla ön sıralara tırmanmışlardı. Ama şimdi belli bir ücret ödeyen tüm hizmet sahipleri en üst sıralarda görünebiliyordu.

İnternet gelirleri ilk reklam alanlarını kiralayan site sahiplerinden çok iyi olan ilk liderler de para ile ön sıraya geçme yoluna başvurdular ve bu sefer kimin birinci sırada ne zaman görüneceği karmaşası doğmaya başladı. Evet, formül çökmüştü.

Peki, eğer birileri haksız şekilde, arama motorları kuralları çerçevesinde olmadan bizim sıramızın önünde görünürse?

- E) Kötü Niyetli Kullanım: Makalemin başında, yazılım sürecinin bu sektör için çok önemli olduğunu fakat daha sonra bu işi yapan kişi sayısının artması dolayısıyla bir arama motoru oluşturmanın hem zaman açısından hem de maliyet açısından çok uygun olduğunu söylemişim.

Günümüzde küçük bir bilgisayar ve web bilgisi olan herkes kendine küçük de olsa bir arama motoru kurabilir.

Peki bu arama motoru bizim şirketimizin ya da şahsımızın aleyhine görüş oluşturmayı ve yazmayı hedeflemişse?

4- Saldırının Önlenmesi ve Alınması Gereken Tedbirler

A) Saldırının Ortadan Kaldırılması İçin Başvurulması Gereken Yerler

- i. Saldırının yapıldığı arama motorunun bulunduğu siteye

Yukarıda açıklanmış hak ihlallerinin gerçekleşmesi halinde başvurulabilecek en kolay yol, arama motorunun bulunduğu siteden size ait yanlış veya bulunmasını istemediğiniz bilgilerin sonuçlar arasından çıkartılmasını istemektir.

Geçmişte buna benzer bir olay yaşadım.

google.com'da bilgiler 6 aylık periyotlar içinde yenilenir ve o altı süreç içinde motorda hep aynı sayfa bilgileri görüntülenir.

Ben kendi adımları google'da aradığımda telefon bilgilerim de bir siteden bağlantılı olarak sonuçlara yansıyordu.

Öncelikle orijinal siteden bu bilgilerin kaldırılmasını istedim. Bilgiler siteden çıkartıldıktan sonra google.com genel merkezine bir rica postası yolladım.

Aranan kelime hakkında güncelleme yapılması için. Cevaben herhangi bir posta alamadım ama 3 gün içerisinde sonuçlar güncellenmişti, yani gerekli işlemi yapmışlardı.

Siz de, özellikle yerel motorların, yöneticileri ile irtibata geçerek ve hakkınızı ispat ederek istemediğiniz bilgilerin çıkartılmasını sağlayabilirsiniz.

- ii. Sitenin bilgilerini barındıran sağlayıcıya (host)

Siz her ne kadar da site yöneticisinden rica ettiyseniz de irtibata geçmeye çalıştıysanız da sonuç: *ya kaldırmak istemiyor ya da artık o siteyle ilgilenmiyorsa...*

Bu durumda siteye alan sağlayan firmaya başvurabilirsiniz. Sağlayıcı firma, motorun bulunduğu sitenin bütün bilgilerini içinde barındıran sunuculara sahiptir. Siz onlardan ihlalin bulunduğu sayfayı ve sonuçları göstermek ve kendi bilgilerinizi ispat ederek size ait yanlış ve kaldırılması gereken diğer verilerin siteden kaldırılmasını talep edebilirsiniz.

iii. Cumhuriyet Başsavcılığı'na

Bundan önceki aşamalar yargı sistemimizi meşgul etmemek ve ulaşmak istediğimiz sonucun zaman kaybetmeden gerçekleşmesini sağlamak için kullanılabilir.

Ancak bu yolların her hangi bir fayda sağlamayacağına kanaat getirdiyseniz, Cumhuriyet Başsavcılığı'na hakkınızın tespiti ve istenmeyen verinin kaldırılması için karar verilmesi talebinde bulunabilirsiniz.

B) Saldırının Önlenmesi ve Tedbirler

i. Haksız kullanımın ve ibarelerin silinmesi, ayrıca bunun duyurulmasını talep etme

Bizim menfaatlerimize, kişilik haklarımıza, ticari itibarımıza vb. müdahale eden ibarelerin kaldırılmasını talep edebiliriz. Bunun yanında oluşan zararın ortadan kaldırılması için bu kararın sitede belirlenecek bir süre içinde yayınlanmasını talep edebiliriz.

ii. Sitenin belli bölgesine erişimin engellenmesini talep etme

Mart 2007'de youtube.com görüntü paylaşım sitesi, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Türkiye'den erişime kapatıldı. Bunun nedeni sitede Türklük'e ve Atatürk'e hakaret içeren bir görüntülerin de paylaşımına sunulması idi.

Siteden kesin mahkeme kararı ile istenen silinme istekleri kendiliğinden gerçekleşiyordu ama mahkeme kararı verilmeden önce silinmesi mümkün değildi. Bunun için C.Başsavcılığı gecikmesinde sakınca görülen bu duruma el koydu ve 3-4 günlüğüne sitenin anasayfası dahil bütün sayfalarına Türkiye'den erişime engel koydu.

Aynı bu şekilde, kaldırılmasının gecikmesinde sakınca gördüğümüz ihlal verilerinin bu yolla kısmen engellenmesini talep edebiliriz. Ancak mahkeme kararı sonucunda eğer veriler hukuka aykırılık teşkil etmiyorsa ve zarar ispat edilemezse, erişimi engellenen site sahiplerinin de zararları dâhilinde sizden bir tazminat talep etmeleri olası. (ancak ispatlanabilecek zarar kaydı çok olmayacağından endişe edilmesi gereken miktarlar olmayacaktır.)

iii. Sitenin kapatılmasını talep etme

Bu ihtimal de elimizde, ancak yukarıdaki ihlal şekillerinden kötü niyetli kullanım halinde mevcut olabilir.

Burada sitenin bir kişi, tüzel kişi, ürün vb. şeyleri kötülemeyi, yanlış bilgilendirmeyi, haksız rekabete neden olmayı hedeflediğinin ispat edilmesi halinde sitenin kapatılması talep edilebilir.

Bu kararın verilebilmesi için hazırlık aşamasında davacı pek çok ispat külfeti altına girmektedir; çünkü böyle bir iddia zamanında müdahalelerle çok kolay ispatlanacağı gibi, geciken denemelerle delil bulma konusunda çok zor olabilir.

5- Sonuç

Arama motorları internet kullanıcılarının en çok ziyaret ettiği sayfaların başında geliyor. Bu sayfalarda oluşabilecek hukuki sorunları önceden görmek ve bu sitelerin açılmasını ve içeriğini küçük de olsa bir denetim altında yürütmek, gelecekte büyük sorunların şimdiden önlenmesi için büyük bir adım olacaktır.

Yine, sanal konularda mevzuat eksikliğinden kaynaklanan kuralsızlık, başıboş bir sahanın tüm müdahalelere açık olarak barınmasına neden oluyor. En kısa zamanda bu ve benzeri konularda, en azından bir yönetmelik ile çerçevenin ve işleyişin belirlenmesi, sanal işleyiş ve alanlar için çok yararlı olacaktır diye düşünüyorum.

Göktürk Özdoğan
Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi
3. Sınıf Öğrencisi

04/07